

**МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ПОНЯТТЯ “СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ”
В ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**

2005 р., О.А. Коваль

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Національного технічного університету України
“Київський політехнічний інститут”,*

С.О. Петрова

*аспірантка кафедри філософії
Національного технічного університету України
“Київський політехнічний інститут”*

Сучасна ситуація в українському суспільстві характеризується змістовними трансформаціями в системі управління. Це призвело до виникнення потреби в спеціалістах, які б володіли новими способами управлінської діяльності. Водночас, нагальною стала необхідність створення умов для забезпечення можливості соціально-адекватного управління. Потреба в кадровому забезпеченні управління суспільством в нових умовах, в свою чергу, призвела до появи нових напрямів підготовки та перепідготовки спеціалістів.

Ознакою сьогодення є активний розвиток усіх галузей управління, та все більше розгалуження управлінської науки. У навчально-методичній та науковій літературі активно використовуються такі поняття як: соціальне управління, кадровий менеджмент, менеджмент організацій, менеджмент людських ресурсів, корпоративне управління, адміністрування, адміністративне управління, ділове адміністрування, адміністративний менеджмент тощо. Подібна, іноді достатньо вузька, специфікація корисна в певному сенсі, наприклад, у навчальному процесі, але водночас вона створює певні дисциплінарні рамки, що обмежують можливості сутнісного дослідження багатогранного змісту управлінської діяльності. Ознакою теоретичної зрілості досліджень феномену управління є здійснення філософської рефлексії.

Ми вважаємо, що для плідного дослідження процесу управлінської діяльності необхідно вийти на міждисциплінарний рівень, залучивши не тільки різноманітні галузі науки і практики управління, а і філософію та соціологію – науки, в яких досліджується сутність людської діяльності, а також її види та способи. Так, в сучасній соціології достатньо активно розробляється поняття “соціальні технології”, для означення певного способу вирішення практичних суспільних завдань.

Наукове осмислення поняття “соціальні технології” відбулося на початку 80-х років. Сьогодні, на засадах різноманітних теоретичних розробок, соціальні

технології використовуються в різних сферах суспільного життя. Як вид соціологічної діяльності соціальні технології розглядаються в роботах В. Подшивалкіної [2; 3]. Також є цікаві роботи присвячені практичному використанню соціальних технологій в управлінні, але вони розглядають використання конкретних соціальних технологій тільки в освітніх закладах (роботи П. Куделі, О. Скідіна, О. Огаренко) [1; 4; 5].

Ця стаття має на меті обґрунтування доцільності виходу на міждисциплінарний рівень, шляхом використання поняття “соціальні технології” для дослідження способів діяльності щодо управління адміністративними системами. Ми вважаємо, що потрібно залучити це поняття до проблемного поля дослідження однієї з особливих практик – адміністративного менеджменту.

Сьогодні в контексті диференціації та інтеграції наук, що породжує міждисциплінарні дослідження, є досить розповсюдженими явища використання методів та понять однієї науки в межах іншої, а також нецільового та випадкового виходу на вирішення завдань однієї науки в процесі розвитку іншої. Але це не тільки не применшує значення усвідомлення та концептуалізації таких феноменів, а більш того спрямовує розвиток наукової думки в цьому напрямі. Ми вважаємо, що виявлення стихійного взаємопроникнення та взаємоперехрещення наук слугує тим самим наукам, окреслюючи їх “кордони” та виявляючи “сусідів”, запобігаючи “винаходу велосипеда”, а також зменшуючи непродуктивні втрати можливостей подальшого, більш глибокого дослідження.

Необхідність окреслення проблеми – соціальні технології як спосіб реалізації адміністративного менеджменту – викликана саме такою ситуацією. В практиці адміністративного менеджменту дійсно використовуються методи, які в спеціалізованій соціологічній літературі мають назву соціальних технологій. В той же час, у небагатьох джерелах з адміністративного менеджменту, які поки що обмежуються навчально-методичними посібниками¹, не використовується “соціальні технології”. У деяких соціологічних розробках наголошується, що соціальні технології мають бути використані в управлінні, але сама соціологія не заглиблюється в дослідження проблем та галузей управління.

---

¹ Безпосередньо адміністративному менеджменту присвячено навчальні посібники Новікова Б.В., Сініок Г.Ф., Круш П.В. „Основи адміністративного менеджменту” (Київ, 2004), Фомічева А.М. „Административный менеджмент” (Москва, 2003), та Колдіна Л.Я. „Адміністративний менеджмент (Технологія та психологія організаційно-розпорядчої діяльності керівника)” (Суми, 1999), „Практикум із дисципліни "Адміністративний менеджмент" Колдіна Л.Я. (Суми, 1998), а також „Методическое руководство по проведению семинарских занятий и выполнению лабораторных работ по курсам "Административный менеджмент" и "Управление персоналом" Л.В. Шеина (сост.), Б.Н. Прокопенко (сост.). „Ч. 1 : Основы административного менеджмента: темы семинарских занятий и курсовых работ” (Уфа, 1999).

Подальша розробка проблеми потребує методологічного окреслення проблемного поля адміністративного менеджменту та проблемного поля тих соціологічних досліджень, в яких досліджуються та розробляються соціальні технології. А на цій основі реальним стає дослідження можливості міждисциплінарного перехрещення цих проблемних кіл.

Поняття “адміністративний менеджмент” виникло зовсім недавно, і, перш за все, – задля позначення певного виду практики. А саме: з’явилися нові специфічні риси управління, що стали не тільки значущими, а й знаковими для певного виду управлінської практики, тобто можна сказати, що з’явився новий специфічний вид управлінської діяльності, який дістав назву адміністративного менеджменту. Найвірогідніше така назва пояснюється тим, що використання жодного з вже існуючих понять (соціальне управління, державне управління, адміністрування, адміністративне управління, ділове адміністрування тощо) виявилось неадекватним існуючому виду практики. Крім того слід зазначити, що “адміністративний менеджмент” як поняття скоріше всього не має свого іншомовного (за винятком російської мови) аналогу.

Щоб окреслити особливості практики адміністративного менеджменту, необхідно виявити ту потребу, для задоволення якої виникла ця практика, окреслити соціальну ситуацію в якій виникла ця потреба та дослідити умови і передумови її виникнення. У зв’язку з цим виникає необхідність також розглянути співвідношення адміністративного менеджменту з іншими галузями управління. Усі ці питання потребують окремого глибокого дослідження. В цій статті окреслені лише загальні напрями подальших розробок.

Сьогодні українське суспільство знаходиться на досить складному етапі свого розвитку: економічні та суспільно-політичні відносини переходять із тоталітарного і статичного стану, в якому знаходились багато років, до демократичного і динамічного відповідно світовій ситуації. Цей етап не просто динамічний, а й руйнівально-будівний, тобто змінюються не тільки суспільні відносини, а й суспільні інститути, руйнуються, перебудовуються, та створюються нові організаційні структури соціального управління, змінюється не просто окремі його методи, а управлінська парадигма в цілому.

На практиці склалася ситуація, коли поряд мають працювати люди “старої закалки”, що мають великий досвід і певну владу, якою нізащо не бажають ділитися, та молоді спеціалісти, які належать до іншої управлінської культури. Умовно назвемо перших адміністраторами, оскільки вони виховані системою, найбільш відповідною назвою для якої – є термін “адміністрація”. Подібні системи мають жорстку структуру, до них належать не лише державне управління, а й освіта, адміністрації великих державних підприємств тощо. Сучасна освіта у відповідь на потребу часу випускає нову генерацію управлінців – це менеджери, які налаштовані на нововведення та

реорганізацію і володіють відповідними знаннями та навичками. Та навіть, якщо така людина стає начальником і починає щось змінювати, вона стикається з дуже сильним опором консервативної системи адміністрування. Тобто практично значущою стає проблема задоволення основних вимог системи управління, що базується на інструкції як формі реалізації засобу самозбереження, у той час як для менеджменту пріоритетні: досягнення результатів та персональна відповідальність менеджера.

Адміністративний менеджмент, як новий спосіб організації управління, дійсно покликаний вирішити цю проблему і в подальшому забезпечувати адекватність адміністративної управлінської системи суспільним процесам, та впроваджувати новітні теоретичні розробки в безпосередню практику управління.

Всі ці суспільні процеси з необхідністю знаходять своє специфічне відображення в дисциплінарному просторі вищої освіти (до речі, можливо, що і саме поняття “адміністративний менеджмент” з’явилося спочатку в освітньому просторі, в той час як в практиці управління для позначення найрізноманітніших його видів найчастіше використовуються терміни “управління” та “менеджмент”).

Поширення практики адміністративного менеджменту, призвело до зростання потреби в спеціалістах нової генерації, що будуть цю практику здійснювати. А це, в свою чергу, спричинило зміни в дисциплінарному просторі вищої освіти: створюється нова спеціальність “адміністративний менеджмент”, вона відкривається в різних вузах, започатковується відповідна навчальна дисципліна, а згодом – виникають навчальні посібники.

Сьогодні не існує не тільки цілісної теорії адміністративного менеджменту, а й, як наслідок, обґрунтованої концепції викладання відповідної навчальної дисципліни. Це виявляється в тому що велика кількість практичних надбань досі не осмислена в теорії, а вже існуючі теоретичні міркування є фрагментарними і неузгодженими. Отже, в навчальному процесі відсутня однозначність та чіткість, що до побудови системи підготовки спеціалістів з адміністративного менеджменту, структури відповідного курсу та його наукового обґрунтування. Навіть питання що до визначення змісту поняття “адміністративний менеджмент” все ще залишається відкритим. Ми вважаємо, що саме завдяки виходу на рівень міждисциплінарних досліджень менеджменту та соціології можливим стає вирішення такого завдання.

Осмислення практики адміністративного менеджменту в наявній літературі, хоча і є фрагментарним, постійно виводить дослідника на необхідність виокремлення певних технологічних складових цього процесу. На нашу думку, нарізла необхідність ввести в науковий апарат теорії “адміністративного менеджменту” поняття, яке адекватно відобразить технологічну складову цього процесу, і на засадах якого з’явиться можливість

об'єднати різноманітні наукові дослідження в галузі адміністративного менеджменту в єдину систему. Відтак, це поняття має бути таким, що може виконувати системоутворюючу функцію. І немає необхідності розробляти таке поняття, оскільки воно вже розроблене в іншому дисциплінарному полі, – полі соціології. Йдеться про поняття “соціальні технології”.

Зміст соціальних технологій полягає у поопераційному, поетапному здійсненні діяльності суб'єктами управління. Самі операції управлінського впливу розробляються заздалегідь, свідомо і планомірно, причому включаються тільки ті, які необхідні для досягнення поставленої мети. Розробка комплексу процедур проводиться обов'язково на основі та з використанням наукових знань. При розробці технології обов'язково враховується специфіка рівня структури, суб'єктів і об'єктів діяльності, психологічні особливості учасників діяльності, соціальні настрої і запити [1].

Соціальні технології виступають в двох формах: як проект, що містить необхідні процедури і операції, і як сама діяльність, що побудована відповідно до цього проекту. Хоча соціальна технологія являє собою завершену, чітку систему дій, розв'язання практичних завдань, водночас – це система, що розвивається, збагачується новими процедурами й операціями в процесі реального втілення [4].

Особлива цінність застосування соціальних технологій в управлінні полягає в тому, що вони висвітлюють місце кожної ланки системи управління, рівні субпідпорядкованості між окремими групами, а також розподіл прав і обов'язків, повноважень і відповідальності кожного з учасників управлінського процесу.

За допомогою соціальних технологій реалізуються такі функції, як: виявлення, розкриття, використання потенціалу соціальної структури організації за умов пошуку оптимального її функціонування за допомогою управлінського впливу [4].

Залучення на ключові управлінські посади адміністративних менеджерів, які б розробляли і впроваджували соціальні технології, та створення невеликих консультаційних центрів з цих питань в межах системи державного управління, не вимагає занадто великих коштів. Реалізація ж подібної програми дозволила б поступово і ефективно реформувати систему адміністративного управління.

Розуміння діяльності адміністративного менеджера, перш за все, як розробки, впровадження та використання соціальних технологій, не звільняє суб'єкта цієї діяльності від виконання таких функцій управління як планування, організація, мотивація, контроль тощо, в жодному разі не применшує ролі лідерства та творчості в діяльності менеджера. Більш того, розробка соціальних технологій потребує усвідомлення власної діяльності та рефлексії щодо неї. Соціальні технології дозволяють зробити наголос на раціональності

та ефективності елементів діяльності, та виключити з неї елементи, які не тільки можуть перешкодити досягненню суспільних цілей, а й просто не сприяють їх досягненню. Одним з результатів такого підходу до діяльності є раціональне використання ресурсів, а отже, – і зменшення ентропії системи адміністративного управління.

Впровадження соціальних технологій в практику адміністративного управління в Україні дозволяє використати надбання та потенціал вже існуючих наукових розробок вітчизняної науки, інноваційний потенціал молодшої української інтелектуальної еліти та наявну бюрократичну систему. І основною ланкою у цьому процесі є нова генерація управлінців, що професійно володіють означеним способом діяльності.

Це знову повертає нас до простору освіти. Слід звернути особливу увагу на практику підготовки спеціалістів з адміністративного менеджменту – спеціалістів, покликаних організувати діяльність адміністрації (системи з “жорсткою” структурою) відповідно до швидкоплинних (динамічних) процесів сучасного суспільства. Основним змістом діяльності таких спеціалістів – є розробка соціальних технологій та їх впровадження.

Впровадження соціальних технологій в практику адміністративного управління без попереднього їх впровадження в систему управління освітою не можливо навіть уявити. Справа в тому, що, якщо нове покоління службовців (відкрите до інновацій, націлене на реалізацію суспільних цілей, тощо) не перетворить соціальні технології на власну діяльність, то консервативні службовці, які звикли до традиційного способу діяльності, категорично не сприймуть можливість зміни її принципів, не кажучи вже про активне бажання використовувати соціальні технології. А в ситуації коли приходить нове покоління управлінців, які володіють технологічним способом діяльності, досвідченим службовцям нічого не лишатиметься, як тільки спрямувати свої зусилля на опанування соціальних технологій або поступитися у конкурентній боротьбі.

Осмислення шляхів побудови подібної фахової освіти потребує виходу в широкий соціологічний контекст. Таким чином, методологічно обґрунтованою стає доцільність відкриття спеціальності адміністративний менеджмент на факультеті соціології, а не на факультеті менеджменту, оскільки ступінь бакалавра з менеджменту або іншого управління, а тим більше – з економічних дисциплін не забезпечує необхідної соціологічної бази для формування у студентів філософського усвідомлення функціонування соціальних систем, закономірностей соціальних процесів. Така база є необхідною тому, що діяльність адміністративного менеджера представляє собою, не лише управління людьми, людською діяльністю, а управління соціальними системами, їх конструювання та перебудову вже існуючих для досягнення суспільних цілей, для оптимальної організації соціальних процесів.

Отже побудова нової управлінської системи доцільна на засадах використання соціальних технологій, а це потребує нової генерації управлінців. Так, вже створені шляхи задоволення цієї потреби: на факультеті соціології в НТУУ “КПІ” розроблена, впроваджена і вдосконалюється структура підготовки магістрів з адміністративного менеджменту, не бакалаврів, не спеціалістів, а саме магістрів, оскільки володіння таким способом діяльності передбачає певну теоретичну зрілість та високий кваліфікаційний рівень. Ця підготовка здійснюється на засадах бакалаврату соціології, що забезпечує необхідну базову підготовку для усвідомлення та сприйняття певного способу діяльності.

Саме необхідність забезпечення цілісності та системності підготовки та виховання фахівців з адміністративного менеджменту (спеціалістів з певною управлінською культурою) через впровадження інновацій в систему вищої освіти стимулює подальші теоретичні дослідження на основі філософської рефлексії щодо діяльності управління адміністративними системами. Такі розробки доцільно проводити шляхом окремого ґрунтовного дослідження адміністративного менеджменту, його генези та співвідношення з іншими видами та галузями управління та дослідження соціальних технологій як певного виду діяльності. І вже на цих засадах, використовуючи філософський контекст, розглядати міждисциплінарне перехрещення цих проблемних кіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Куделя П.О.* Вища школа регіону як об’єкт соціального управління: Монографія. – Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2002. – 272 .
2. *Подшивалкіна В.І.* Соціальна технологія як вид соціологічної діяльності: Автореф. дис... д-ра соціол. наук: 22.00.02 / Київський ун-т ім. Т.Шевченка. — О., 1998. — 32с.
3. *Подшивалкіна В.И.* Социальные технологии: проблемы методологии и практики. — Кишинёв: "Центральная типография", 1997. – 352 с.
4. *Скідін О.Л.* Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій. Запоріжжя: ЗДУ, 2000. – 291с.
5. *Скідін О.Л. Огаренко В.Н.* Социологическое диагностирование в образовательном менеджменте: Очерк теории и практики. – Запорожье: ЗГУ.У “ЗИГМУ”, 2002. – 214 с.